

Prva učiteljica tjelesnog odgoja

Piše: STJEPAN ZDENKO BREZARIĆ

Fotografije: HRVATSKI ŠKOLSKI MUZEJ (ZAGREB)

Kao zaljubljenica u športske aktivnosti Marija Fabković redovito je pješačila, plivala, planinarila, a bavila se i skijanjem te svojim životnim stilom promovirala šport među ženama

Marija Fabković rođ. Frechova svakako spada među najznačajnije žene po pedagoško-športskom i prevoditeljsko-novinarskom radu u Hrvatskoj u drugoj polovici 19. stoljeća. Iako je puno poznatija po svojem pedagoškom radu, bila je i prva kvalificirana učiteljica tjelovježbe za građanske i učiteljske škole te je značajno utjecala na razvoj tjelesnog odgoja, posebice među učenicama. Kao svestrana žena i aktivna sudionica tadašnjih društvenih i političkih zbivanja, neumorno i uporno se borila za emancipaciju i ravnopravnost žena i promovirala je granice ženskih sloboda.

Češki korijeni

Marija Frechova rođena je 8. veljače u 1833. u Pragu gdje je završila pučku i učiteljsku školu. Uz školske obveze bila je aktivna članica Sokola u kojem je spoznala vrijednosti tjelesnog vježbanja na koje je kasnije sustavno i energično ukazivala tijekom svoje profesionalne karijere.

Kao zaljubljenica u športske aktivnosti redovito je pješačila, plivala, planinarila, a bavila se i skijanjem te svojim životnim stilom promovirala šport među ženama. U Pragu je 1853. postala učiteljicom privatne djevojačke škole Svate Amerlingove. U rodnome gradu upoznaje Skendera (Aleksandra) Fabkovića koji je od 1849. u Pragu uz filozofiju učio i pedagogiju na učiteljskom zavodu „Budeč“.

Skender Fabković rođen je u Samoboru, 7. svibnja 1826., a umro u Krapini, 6. svibnja 1905. Učiteljsku školu pohađao je u Pragu. Studirao je bogosloviju, a filozofiju i pedagogiju diplomirao u Pragu 1851. Učiteljeval je u pučkim školama u Virovitici i Karlovcu, bio je nastavnik hrvatskog jezika u Rijeci te profesor Učiteljske škole u Zagrebu. Među trinaestoro je utemeljitelja Hrvatskoga pedagoško-književnog zbora (1871.) iz kruga tzv. hrvatskih učiteljskih prvaka.

Bio je među prvim urednicima Napretka (1866.-1874.), vodećega pedagoškog časopisa u Hrvata, te pisac mnogo-

brojnih pedagoških članaka, knjiga i čitanki, ali se bavio i prevoditeljskim radom.

Angažirana prosvjetna djelatnica i prva učiteljica tjelesnog odgoja

Marija je 1854. sklopila brak sa Skenderom Fabkovićem s kojim se doselila u Hrvatsku gdje su zajedno snažno utjecali na razvoj pedagoških liberalnih ideja. Službovala je u Virovitici, Karlovcu (1860.-1865.) i Zagrebu. U Zagrebu je jedno vrijeme živjela bez zaposlenja, a 1868. počela je raditi kao učiteljica na Višoj djevojačkoj školi. Prihvatila je ideje naprednih pedagoga 18. i 19. stoljeća te se zalagala za nove prosvjetne trendove.

U svojim teorijskim pedagoškim radovima zalagala se za slobodnu i narodnu školu na hrvatskom jeziku. Bila je protivnica verbalizma u nastavi te je promovirala načela moralnog odgoja i zanimanje učenika za rad. Pri tome je bila svjesna i važnosti tjelovježbe u nastavnom procesu prosvjećivanja tadašnjih mladih naraštaja, a posebice među ženskom populacijom.

Među prvima je u Hrvatskoj fokus djelovanja posvetila prihvaćanju stajališta, kako među prosvjetnim krugovima, tako i u svekolikoj javnosti, da vrijednosti tjelesnog odgoja pozitivno doprinose u zdravstvenom, intelektualnom i moralnom razvitku mladeži. Zalagala se za estetski odgoj i uvođenje ručnog rada u škole te se isticala razvijanjem ekološke svijesti među učenicima. Međutim, školske vlasti nisu iskazivale razumijevanje niti podržavale njezine pedagoške inovacije.

Radi boljeg predavanja nastave, u Austriji je kao prva žena položila 1873. ispit za nastavnicu građanske škole iz matematike, biologije, francuskog jezika i tjelesnog odgoja. Gimnastikom je jačala svoje tijelo već od djetinjstva, a duže vremena bila je jedina učiteljica gimnastike. Bila je zapamćena po tome da je uvijek njegovala svoju tjelesnu i duhovnu energiju. Nedvojbeno je da je njezina ljubav

prema športu, a posebice prema plivanju, nerijetko nailazila na javna negodovanja, ali je generalno ostavila veliki pečat u promicanju športa među učenicima s kojima je uvijek njegovala dobronamjerno ozračje.

Pedagoške radove najprije je počela objavljivati od 1861. do 1865. u praškim časopisima Škola a život, Osveta, Štepnice, Svetozor, Divši svet, Ženske listy i dr., a potom u hrvatskim, ponajviše u Napretku, pa u Hrvatskoj smotri, Hrvatskom pravu, Prosvjeti, Glasonoši, Gimnastici i Obzoru. Kao angažirana reformatorica hrvatskoga školstva i prosvjete, bila je jedina žena među 13 osnivača Hrvatskoga pedagoško-književnog zbora 1871., te aktivna sudionica Prve opće hrvatske učiteljske skupštine. Od 1886. do umirovljenja 1896. radila je na Donjogradskoj djevojačkoj osnovnoj školi.

U javnosti se zauzimala i nesmiljeno borila za ženska prava i slobode, jer je u to doba uloga žena u društvenom i javnom životu bila marginalizirana. Pokrenula je osnivanje Ženske biblioteke 1872. u kojoj se kao urednica posebno zauzimala za reformu ženskog obrazovanja. Slovila je kao uzoran i dosljedan borac za visokovrijedne ideale te je njena pojava pripomogla da osnaži djelovanje za stjecanje društvene i ine ravnopravnosti žena u hrvatskom društvu. Između ostaloga, zalagala se i da žene budu jednako plaćene za isti posao kao i muškarci.

Bila je prva žena novinarka koja je pisala 1860-ih izvješća za češke novine o radu Hrvatskoga sabora, dok je Marija Jurić Zagorka (1873.-1957.) bila prva dopisnica Obzora koja je izvješćivala na hrvatskom jeziku o radu zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga sabora iz Budimpešte od 1906. do 1907.

Marija Fabković bila je iskrena i predana zagovornica jačanja prijateljskih odnosa i zbližavanja češkog i hrvatskog naroda. Rodom Čehinja koja je u Hrvatskoj pronašla svoju drugu domovinu, nesebično je djelovala na mogućnostima približavanja obiju zemalja u zajedničkim interesima. Suvremenici su je opisivali da je bistra žena, čelična duha i ushićena srca, koja je prirasla narodu hrvatskom kao vlastita kći.

Spisateljica i prevoditeljica

Poslije umirovljenja u 64. godini života odlučila se na daljnje obrazovanje, preselila se u Francusku, a potom i u Švicarsku na studij francuskog jezika. I tu se iskazala svojim savjesnim i odgovornim odnosom, pa je redovito polagala ispite te se nakon diplomiranja posvetila prevoditeljskom poslu. Međutim, već se ranije okušala i u književnom radu, ali nije ostavila dublje tragove.

U razdoblju od 1869. do 1900. pisala je pripovijetke na osnovi hrvatskih narodnih običaja i vjerovanja te putopisne crtice. U češkim novinama objavila je tekstove o hrvatskim istaknutim djelatnicama (Život i rad Dragoje Jarnević, Osveta 1863; O Hrvatici Josipi Vancašovoj, Divši svet, 1900.). S druge strane u Hrvatskoj smotri pisala je o češkim piscima i književnosti (Crte, potezi i struje češke književnosti, 1907.). Iza sebe ostavila je zapažen prevo-

diteljski rad s češkog i francuskog jezika na hrvatski. Za Napredak, u razdoblju od 1867. do 1898., prevodila je djela francuskih književnika J. Macea, F. R. de Chateaubrianda, M. F. Fenelona, I. Buffona, M. F. Bernardin de Saint-Pieerea, te roman Viktora Hugoa Devedeset i tri (Kraljevica-Zagreb 1875.). Na češki jezik je između ostaloga prevela Šenoino Zlatarevo zlato (Zlatnikuv zlatoušek, Prag, 1880.). Preminula je u Zagrebu 24. srpnja 1915. Njezina korespondencija, rukopisi i autobiografija pohranjeni su u Hrvatskom školskom muzeju u Zagrebu.

U povodu 100. obljetnice njezine smrti Hrvatsko društvo olimpijske filatelije i memorabilije u pošti 10101 u Zagrebu, u Jurišićevoj 13 iniciralo je 24. srpnja 2015. uporabu prigodnog poštanskog žiga i tiskalo prigodne dopisnice.

Marija i Skender Fabković bile su ključne osobe koje su uvelike doprinijeli proboju novih pedagoških misli, koji su svoje učenike oduševljavali za hrvatski jezik, ali zbog svojih ideja koje su bile ispred vremena u kojem su živjeli i stvarali nisu dobili na važnosti koje su svojim svestranim djelovanjem zaslužili.

LITERATURA:

Mihajlo Ogrizović, Marija Fabković, Školske novine, Zagreb, 1973.

Hrvatska enciklopedija, svezak, svezak 3 Da-Fo, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zrinski Čakovec, Zagreb, 2001.

Hrvatski bibliografski leksikon, svezak 4 E-Gm, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Grafički zavod hrvatske, Zagreb, 1998.

Sportski leksikon, Jugoslavenski leksikografski zavod Miroslav Krleža, Grafički zavod hrvatske, Zagreb, 1984.

Osnivači Hrvatskog pedagoško-književnog zbora. Sjede slijeva: Ivan Filipović, Marija Fabković, Mijat Stojanović, Skender Fabković. Stoje slijeva: Tomislav Ivkanec, Janko Tomić, Josip Glasner, Franjo Stepanek, Sebald Cihlar, Ljudevit Modec, Venceslav Maržik, Stjepan Basariček, Bartol Francelj, Ante Truheljka.